

BENE ZOLTÁN

Hiába

Szinte rohantunk, mintha kergetnének. Mintha menekülnénk. A talpuk alig ismert rá a járdákra: a hajdani repedezett, puklis aszfalt helyét csinos térkőburkolat vette át. A fák részint sokkal magasabbak, részint lényegesen csenevészebbek voltak, mint az emlékezetünkben; az utcanévtáblák cikornyás betűkkel hirdették a számunkra ismeretlen neveket. Elöl a bohóc galoppozott, utána loholtunk mi ketten. Néhány épület, ami a mi időnkben romosan szomorkodott, most úgy festett, mintha csak néhány napja adták volna át a használatnak; míg egyes házak, amelyek szépséges ékkövekként éltek bennünk, csúnyán omladoztak, úgy foszlott róluk a vakolat, akár vedlő gyík hátáról a bőr. A bohóc öles léptekkel falta a távolságot, s mi szótalan követtük.

Úgy hittük, a város szélén, az aprócska házban várnak bennünket. Ezért vágtunk neki az útnak. Harminc esztendeje nem jártunk a városkában, ahol a gimnáziumot végeztük, harminc évig nem ébredt kíváncsiság a lelkünkben, hogy egymást és ifjúságunk színterét újra lássuk. Azaz hogy néhányan nagyon is tartottuk a kapcsolatot a három évtized alatt, de a harminchét ember utoljára az érettségi banketten tartózkodott egy épületben. És harminc-heten már nem fogunk újra soha, hiszen tucatnyian hunytak el közülünk.

A bohóc nem lassított. Nem gondolta volna senki, hogy hamarosan betölti az ötvenet. Nem akadt ember, aki harmincöttnél idősebbnek tippeli, kivált a rajongói nem. Pedig húsz évnél is régebben állt a színpadon. Eljátszott minden hőst, szerepelt vagy harminc filmben, nők tömegei bálványozták.

– Lassíts, bohóc, kiszakad a tüdőnk – szoltunk előre, de ő ránk se hederített. Nem akartunk lemaradni, trappoltunk tovább. Mintha egy idegen településen keltünk volna át, amiről láttunk már elmosódott fotókat, csupán ezért sejlik ismerősnek...

A város szélén az aprócska ház mintha még inkább összement volna. Valahányszor magunk elé idéztük, kicsit nagyobbacska aprócska házat láttunk lelki szemeink előtt. Tudomásul vettük, hogy ezen nem lehet változtatni, morogtunk valamit egymásnak, mi ziháltunk, a bohóc hümmögött, végül megnyomta a csöngő gombját.

A kaput nyitó, töpörödött öregember hunyorogva vizslatott bennünket. Egy perc is eltelt, miközben fürkésztük egymást hallgatag.

– A bohóc meg az ikrek – szolt végül az öreg. – Isten hozta magukat. Mióta is?

– Harminc éve – mondtuk.

– Kerüljenek beljebb.

Bevonultunk a szegényes, kétszobás lakásba. Annak idején gyakorta jártunk itt, a konyhapadon szorongva tanultuk az eszperantó nyelvet. Úgy hittük, egy-két évtized, s az egész világ ezen a nyelven érintkezik majd, a félreértéseken alapuló nézeteltérések (meggyőződésünk szerint másfajta nem is léteztek) elmúlnak, s a barátság és a tolerancia boldog korszaka örökké tart majd a földön.

– Tévedtünk – mondta ki hangosan valamelyikünk. Talán én, talán az ikertestvérem. Talán a bohóc, ki tudná ezt biztosan megmondani?

– Tévedtünk – bólogatott az öregember, miközben helytel kínált minket a parányi konyhában, ugyanazon a kényelmetlen, kemény padon, amelyiken évtizedekkel korábban.

– Neszkávém van, elfogadják?

Elfogadtuk.

– Meséljenek – fordított hátat nekünk. Matatott a szekrényben. Bögréket vett elő, kis lábasba vizet engedett, meggyújtotta a gázt.

– Mi mérnökök lettünk – mondtuk. – Nőtlenek vagyunk és a fővárosban élünk. Külön lakásban, de egy lépcsőházban. Nyaranként rendszerint Ázsiába utazunk. Kétszer mentünk egyedül, de mind a kétszer megbántuk, azóta nem kísérletezünk. Bejártuk Kína egyes vidékeit, Vietnámot, Thaiföldet, Indonéziát, Laoszt, Indiát. Koreába és Japánba is eljutottunk. Van két bejegyzett szabadalmunk és szeretjük a rockzenét.

Az öregember várta, hogy forrjon a lábasban a víz, s közben dűnyögött. Mi lesunytuk a fejünket és ölünkbe ejtett, fölfelé fordított tenyerünket bámultuk.

– Tényleg nem tudunk másról beszámolni – böktük ki végül.

A bohóc vigyorgott.

– Belőlem színész lett, nyilván tudja – kezdett bele.

– Tudom – vágott a szavába a vendéglátónk. – Láttam filmet, amiben játszott. Ne legyen rá büszke.

– Arra, hogy látta? – szellemeskedett a bohóc kényszeredetten.

– Szemtelen se legyen – fordult felénk az öreg. Egy-egy bögrét helyezett elének az asztalra.

– Nem minden filmemre vagyok büszke – szégyellte el magát a bohóc.

– Örüljön, ha akad olyan, amelyikre az lehet.

A bohóc hallgatott.

– Család?

– Négyyszer nősültem, öt gyerekem van. Most a leendő ötödik feleséggel élek.

Némaság telepedett körénk. Elfogyott minden mondanivalónk. Feszengtünk, izegtünk-mozogtunk.

– Tegnap elfogyott az utolsó kötet, nincs mit fordítanom – húzott maga alá egy széket az öregember. – Ordítani szeretnék, akár az olyan ember, akit nyúznak. Engem az idő nyúz. Én pedig húzom még kicsit az időt, aztán

bemegyek a kiadóhoz, leadom a kéziratot, érdeklődöm, nincs-e másik, mintha nem tudnám előre, hogy nincs.

Mindannyian a kávékat kavargattuk.

– Az eszperantisták ideje, úgy tűnik, lejárt – szólalt meg nagy sokára a vendéglátónk. – A letisztázott, gépelt kéziratot a hónom alá csapom, bemegyek a kiadóba. Érdeklődöm, hogyan előre elterveztem, nincs-e valami újabb fordítanivaló. Mintha nem tudnám! Ordítanék, ha nem fojtogatnának a könnyek. Könyvek között éltem világéletemben, minden szabad időmben, amit az iskola hagyott, eszperantó irodalmat fordítottam magyarra, magyart eszperantóra. Eddig. Ez volt az utolsó feladat, ez a kis verseskötet. Nem biztatnak semmivel. Mintha nem tudnám...

– Biztosan nem kell...?

– Biztosan! Néha beülök a közeli kocsmába, szilvát inni. Tisztán. Halkan szavalom közben az eszperantó sorokat. A törzsvendégek ismerik a hóbortom, tudják, hogy nemlétező dolgokkal foglalkozó ember vagyok. Eszperantista... Azt beszélük, vannak vidékek, ahol még mindig lenne dolgom, helyem. Csak itt változott meg ez is, ahogyan minden egyéb... Bányász is kell máshol, acél-munkás is, kohómérnök is. Máshol. Itt nem. Elkeseredem gyakran.

Váratlanul eszünkbe jutott, amikor az első órát tartotta nekünk ugyanitt, harminchárom évvel korábban.

– Hülyeség – mondta akkor a bohóc. – A mesterséges dolgok nem vehetik fel a versenyt a természet rendjével.

– Miért? – csodálkozott az eszperantista. – Miért ne vehetnék? Az autók sem természetes képződmények, mégis nagyrészt kiszorították a lovakat!

– De a kocsik a természet törvényein alapulnak! – emeltük föl jelentőségteljesen a mutatóujjunkat. – Az autók és egyéb gépek a fizika szabályai szerint működnek. Igaz, elméletileg az eszperantó nyelvet is szabályok igazgatják, valójában azonban képtelenség egy nyelv belső mechanizmusát tökéletesen lemásolni. Megalkotni pedig még inkább lehetetlen! Ezért hamvába holt kísérlet az összes műnyelv. Az elmélet, az eszme nem megvetendő, ezt aláírjuk. Csak kivitelezhetetlen.

Mind a négyen emlékeztünk erre a beszélgetésre, s ezt tökéletesen érezni lehetett a konyha levegőjében, a neszkávé gőzében, a falióra ketyegésében.

– Próbáltam megtanulni angolul – jelentette ki az öreg. – Nem megy. Megvénültem. És nem kellek senkinek.

Hosszan füleltünk a világegyetem halk neszeire, vendéglátónk eszperantó verssorokat motyogott magában.

– Néha elbeszélgetek a frissen végzett kollégákkal – törte meg a hallgatást a bohóc. – Alig van köztük olyan, aki emlékszik a gyerek- meg a fiatal-korom színészbálványaira... Vagy azokra az óriásokra, akikkel még együtt játszhattam kezdő csepűrágóként...

– A pillanat művészete – vonta meg a vállát az öreg eszperantista. – A színészre senki sem emlékszik. A film sem őrzi meg, hiába gondolják az ellenkezőjét.

– Azért készítenek rimékeket – tudálékoskodtunk. – A régít nem nézik meg, inkább újraforgatják. Maiakkal a maiaknak.

Hosszú, súlyos csönd telepedett ránk újfent. Elkortyoltuk a kávéinkat. A konyha sarkait beszótték a pókok. Valahol, messze kutya vonyított. Pár perccel autó zörgött el az ablak előtt, olykor biciklisták tekertek tova beszélgetésbe merülve, elvéve sétáló emberek cipősarkai kopogtak, bagoly-szárnyak suhogtak, denevérek zizegtek. Egy macska ugrott föl a kertből az ablakpárkányra, belesett a konyhába, aztán eltűnt.

– Hasztalan – legyintett az öreg eszperantista. Összeszedte a bögréket és a mosogatóba pakolta őket, egyiket a másik után. Éreztük, hogy mennünk kéne, mégsem mozdultunk. A kutya még mindig vonyított a távolban.